

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. E. Theunissen v. d. Born, Helpman (Groningen); Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr. D. v. Dijk, Groningen; Dr. K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; A. Janse, Biggkerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. J. v. d. Linden, Tzum; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringma, Ermelo; Dr. J. C. Ruilman, Wassenaar; Dr. G. K. Schoep, Scheveningen; Dr. R. Schippers, Wanswerd; D. Stroe, Bussum; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr. J. Thijss, Zwolle; Dr. C. Veenhof, Harkstede; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielinga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zenden men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 8 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertenties: 25 ct. per regel — Loose numbers f 0.15.

BERICHT AAN DE LEZERS.

Met ingang van heden hebben de H.H. Dr. G. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink opgehouden lid van de Redactie te zijn.

In aansluiting aan bovenstaand officieel bericht zij nog gemeld, dat aan de bestaande medewerkers reeds werden toegevoegd de Heeren Dr. E. Theunissen v. d. Born te Helpman (Gr.); Dr. K. J. Cremer te Zevenhoven; Dr. D. van Dijk te Groningen; Dr. W. H. Gispert te Delft; Dr. J. H. Hagenbeek te Zwolle; A. Janse te Biggkerke; Dr. P. Jasperse te Leiden; Dr. J. v. d. Linden te Tzum; A. Schilder te Den Haag; Dr. R. Schippers te Wanswerd; Dr. G. K. Schoep te Scheveningen; D. Stroe te Bussum; Dr. C. Veenhof te Harkstede; Dr. M. Vreugdenhil te Meliskerke; Jan Zwart te Zaandam. Met andere medewerkers wordt nog gecorrespondeerd.

K. SCHILDER.
L. SMIT (Pa Oosterbaan & Le Cointre).

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. IX. — Uit de Schrift: De betere Simson (Richt. 16:23a; Luc. 23:34a). — Kerkelijk Leven: Open Brief aan Prof. Dr. H. H. Kuiper, Aan de lezers. Verkeersmateriaal. — Literatuur en Kunst: Antieke Voorloepers van Kolléwijn. — Geestelijke Adviezen: „Wat mag ik verkoopen?“ — Uit de Historie: Grote Tudor-Figuren II. De Reformatie in de Classis Neder-Veluwe. 1592—1620. IV. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Publieke Armenzorg en Diaconie. I. — Correspondentie van de Redactie. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.
(„Een roepstem“ beantwoord.)

IX.

„Jezus Christus in het middelpunt“.

We zouden, gelijk reeds beloofd werd, thans nagaan, wat de tweede redenaar bedoelde, toen hij niet den mensch, ook niet den gereformeerden mensch, doch Jezus Christus „in het middelpunt“ wilde geplaatst zien.

Dát hij dit wilde, is ons reeds gebleken. „Eén“ moeten we z. i. zijn „in den... naar Zijn Woord en Geest Beledene, die de levende kern der belijdenis is“. Want „onze“ hervormdheid of gereformerdheid redt ons niet, die vereenigt niet, maar verdeelt. „Redden en vereenigen kan alleen de eenige Hervormer en Reformator. Niet Calvijn, noch Luther, maar Hij, wiens instrumenten zij slechts waren, Jezus Christus“. „Eén in openbaring, waar wij komen om ons te scharen rondom den troon van het Lam“, dat is het ideaal. Is het maar eenmaal „niet meer: wij, hervormden, of wij, gereformeerden, of wij, calvinisten“, doch is het „alleen maar Hij“, „dan ontroont Hij ons en drijft ons uit het middelpunt weg, zoodat het nu is: Niet meer wij, maar Hij. Wij van den troon, ook van een als troon misbruikte belijdenis“.

Wij hoorden daar net van een „troon“ spreken.

En wij leggen hier even den vinger. Want — zien we wel, dan is hier een kleine, maar niettemin sprekende discrepantie tusschen den eersten en den tweeden spreker.

De eerste had het over „de moeder“. De tweede handelt over „den troon“. De eerste spreker zette — praktisch — die „moeder“ hier op aarde.

De tweede ziet den troon in den hemel. En nu wordt het zaak, op te letten.

„Den troon“ zag de tweede spreker in den hemel. „Jezus Christus in het middelpunt“, zoo zegt hij, „het Lam, dat is in het midden van den troon (Openb. 5:6—14). Hij het middelpunt van de triomfeerende Kerk, zooals Johannes op Patmos het in de geopende hemelen zag. Hij ook het middelpunt van de strijdende Kerk“.

De voor onze bespreking zoo verblijdende betekenis van deze woorden is, dat hier — anders dan in het geval van de reeds besproken „moeder“-beelden bij den hemel wordt begonnen. Eerst is in de triomfeerende kerk, pas daarna en daarom is ook in de strijdende kerk het Lam in het middelpunt gesteld.

Maar nu moeten we ook verder. Hoe groot het verschil moge wezen tusschen den strijd en den triomf der kerk, het blijft in den grond der zaak één kerk.

En wij juist in den hemel het Lam in het midden van den troon zit, daarom moet Hij daar geëerd worden. Daar en hier. Hij moet hier beneden geëerd worden „zoo gewillig en trouw, als de engelen in den hemel doen“ (Catechismus, op de derde bede).

Zonder nu ook maar een oogenblik de onderscheiden tusschen „beneden“ en „boven“ uit het oog te verliezen, merken wij toch op, dat voor een waarachtig hier-beneden-eeren van den daar-boven op den troon zittenden Christus de verwijzing naar den trouwen dienst der engelen zeer veel beteekent. Boven belijdt men; hier beneden belijdt men dus ook. Boven is de mensch door de genade in éénen geest met den ander verbonden; hier beneden sta men daaraan ook. Boven is elk abstraheren van de kern-belijdenis uit de periferie verdwenen; hier beneden begeert men dit ook. Boven wordt de Christus in-het-middelpunt geëerd doordat men niet van een „middelpunt“ spreekt, zonder dat men eerst een konkreten cirkel heeft aangewezen; beneden hebbe men die nederigheid ook. Boven heeft men Christus geëerd in den „numerus clausus“, d.w.z. in het afgesloten getal der kerkleden, men gelooft daaraan en zingt ervan; beneden doe men dan ook geen oogenblik zóó, alsof de kerk geen „numerus clausus“ is; men late zich in zijn reactie tegen donatisten en wederdoopers en konventikels niet tot een andere eenzijdigheid verleiden.

Ik weet het wel, dat met deze algemeene opmerkingen nog niets bepaalds gezegd is, om de eenvoudige reden, dat men tusschen „boven“ en „beneden“ het onderscheid zien en in rekening brengen moet, voor men deze algemeene grondlijnen in de praktijk kan doen gelden. Maar dat doet toch niets af van het feit, dat de zeer eenvoudige opmerking toch in elk geval nu haar plaats hier hebben mag: indien zij spreekt van Christus-in-het-middelpunt, wijs ons dan aan in welken cirkel zij Hem u denkt. Want als men van een middelpunt spreekt, en den omtrek van een cirkel niet aanwijst, dan verdwijnt zoowel de omtrek als het middelpunt. Reeds Cusanus in de middeleeuwen heeft dat gezegd en breed uitgewerkt.

Achten wij dan een mensch in staat, dien omtrek aan te wijzen?

Het zij verre van ons.

Maar al kunnen wij den omtrek van den cirkel niet vaststellen, niet aanwijzen, wij moeten toch beginnen met hem te gelooven en voorts ook naar dat geloof te handelen. Want hier spreekt weer de Schrift ons toe. Ze heeft ons gezegd, dat de kerk bij God bekenden „numerus clausus“ heeft; ze heeft daarna ons geleerd, dat Christus Zijn Kerk (naar de verkiezing, dus tot dien „numerus clausus“ toe) vergadert; vervolgens ons opgevorderd, dat wij Zijn mede-arbeiders daarin zouden zijn, d.w.z. dat wij de volkskerk-gedachte als oud-testamentisch in het Nieuwe Testament zouden tegenstaan met denzelfden ijver, als waarmee Paulus in den brief aan de Galaten het hangen in het N. T. aan den schaduwdienst

van het O. T. heeft veroordeeld, en ons algemeene grondregelen gegeven, die ons moesten leiden, naar ons inzicht in „de geopenbaarde dingen“, in het mede-arbeiden met God, opdat de ons nog „verborgen“ „numerus clausus“ door Hem zou worden bereikt. Door Hem, maar dan door het medium van ons mede-werken met Hem. Want, al mag de SOM van het getal ons onbekend zijn, en al mogen we dus niet ons „in-stellen“ (vergeef het germanisme) op die ons onbekende en onmogelijke som-berekening, wij mogen ons toch niet aanstellen, alsof er geen GETAL is. De cirkel is er, en wij mogen niet terwille van zijn ons drukkende (of troostende?) onafgrensbaarheid ons aanstellen, als ware hij er niet.

En nu slaat het betoog weer om naar wat verleden week besproken is: nu constateeren wij, dat de redeneergang is als volgt:

a) men zegt: niet de mensch in het middelpunt.

b) men zegt: wel Christus in het middelpunt. Wij antwoorden:

ad a): we zijn 't met u eens; maar verleden week bleek ons, dat ge feitelijk de kern-belijdenis als middelpunts-belijdenis prijsgeeft; m.a.w. dat gij spreekt over een middelpunt, doch den cirkel niet alleen niet aanwijst, maar ook niet met hem rekent;

ad b): we zijn 't weer met u eens; maar deze week bleek ons, dat ge feitelijk weer den cirkel zelf, waarin ge uw middelpunt ziet, verzuimt in rekening te brengen.

Maar daarom is uw middelpunt-bespiegeling ook niet concreet, d.w.z. niet naar „het voorbeeld, dat ons op den berg getoond is“, niet naar de metro-pool hierboven.

K. S.

UIT DE SCHRIFT

De betere Simson.

En Simson zeide: Mijn ziel sterfte met de Filistijnen. Richt. 16:23a.

En Jezus zeide: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen. Luc. 23:34a.

Simson, tusschen de pilaren staande van Dagon's tempel, wil sterven. En van dit willen-sterven is veel schoons te zeggen: Hij wil in zijn dood den Filistijnen nog eenmaal de vraag voorleggen wie meer te vreezen is: God-Jahwe of Dagon, hun afgod? Hij wil Israël nog eenmaal bevrijden van 's vijands overmacht, en in zijn dood bewijzen zijn groote liefde voor zijn volk. Twee dingen bewegen Simson tot zijn sterven — het recht Gods over Zijn vijanden en de liefde Gods voor Zijn volk. Daarom wil hij nog eenmaal bekleed worden met zijn ambtelijke heerlijkheid — de kracht van den Geest Gods.

En zoo wordt dit sterven van Simson zijn grootste daad, want in zijn sterven neemt hij meer Filistijnen mee, dan hij tijdens zijn leven gedaan heeft — het recht triumfeert over de vijanden, de liefde verlost het volk. Maar tevens bewijst Simson's grootste daad zijn groote zwakheid — want dat Simson hier is met uitgestoken oogen, tot spot en hoon, is eigen schuld, eigen zonde. Hij is hier, omdat hij zijn ambt verspeeld heeft door het verraden van zijn ambtsgeheim. De Filistijnen triumfeeren over dezen held, omdat in Simson de zonde getriumfeerd heeft. Vraag aan Simson: hoe zijt gij hier gekomen? en 't smartelijk antwoord moet zijn: ontrouw en ongehoorzaamheid.

Simson is wel groot in zijn sterven en stervensgebed — de smaad wegnemen hem aangedaan, en de Filistijnen laten weten, dat Israëls God alleen God is, maar tevens is hij zeer klein; hij

kan niet verder meer, het is zijn laatste rechts- en liefdesworsteling — sterven met de Filistijnen, in geloof, dat hij toch niet sterft met de Filistijnen.

Maar hier op Golgotha is de betere Simson. En deze heeft ook Zijn stervensgebed: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen. En Hij is er veel erger aan toe dan Simson. Hij hangt aan het kruis. Hij zal geen pilaar bewegen, noch steen. En om Hem heen zijn ook honende vijanden — Filistijnen. Maar als gij nu vraagt, hoe is Hij hier gekomen? — Jezus — dan moet het antwoord zijn: omdat Hij trouw bewaard heeft Zijn ambt en ambtsgeheim. Hij heeft nog steeds zuiver gewerkt naar recht en liefde. Hij is dan ook in dezen nood gebracht door God, om nu het eigenlijke werk te doen — de liefde Gods zegt vandaag tot Hem: sterf den dood voor de Uwen, dat is recht — en het recht Gods zegt vandaag: sterf alleen, dat is liefde, en straks moogt Gij opstaan tot den strijd. Uw haters wijd en zijd, verjaagd, verstrooid doen zuchten! Jezus' laatste dag schijnt wel Zijn zwakste dag te zijn, maar het is niet waar, en Jezus' stervensgebed is het gebed van den held Gods. Hij wil vandaag alleen sterven, Hij wil vandaag uitstel voor alle Filistijnen. Hij wil vandaag wel hebben schijnbaar triumfeerende vijanden, want Hij wil vandaag bewijzen, dat Hij de Zijnen heeft liefgehad tot het einde, om daarna aan het einde te bewijzen, dat Hij Zijn vijanden heeft gehaat van 'begin af!

Wij zullen ons zeer verblijden in dezen beteren Simson — als Hij zwak is, is Hij machtig, als Hij verloren schijnt, overwint Hij, als Hij bidt: „vergeef het hun“, dan komt Hij te rechter tijd met het zwaard Zijnsmonds. Maar daarom heeft God Hem ook uitermate vernederd hier. Deze Simson is naar het hart gestoken, deze Simson is met helsen hoon beladen, deze Simson moet alleen verpletterd worden onder het werelddak. Hij gaat alleen onder in den eeuwigen dood! Maar als Hij bidt heeft Hij zuiver vastgehouden de liefde Gods en het recht Gods — de liefde, die alle vrede-roepers zoekt, en het recht, dat alle oorlog-makkers verpletteren zal. Hij zet in dit gebed alles op zijn plaats. Omdat Hij liefheeft, bidt Hij straks kome de vergelding, omdat Hij het recht bemint bidt Hij vandaag om den jongsten dag. Omdat Hij liefheeft, wil Hij „gansch Israël“ zalig maken — Hij krijgt tijd daarvoor — en omdat Hij het recht zoekt, zegt Hij vandaag reeds, dat Hij het wapen scherp gaat dat hem — het beest — bestrijden moet — Zijn dag komt.

Simsons gebed openbaart al zijn zwakheid — het is nog-één-maal, Christus' gebed openbaart al Zijn kracht — het is voor goed — de liefde krijgt nu haar dagen om ze allen te vergaderen, en het recht ontvangt nu zijn dag om ze allen te verpletteren. Hij is zeer te vrezen in dit eerste kruiswoord — elke liefdedag is duur gekocht, zoo hoort Hem, hoort Hem, en de dag Zijns toorns is naar recht vastgelegd. Hij zal te rechter tijd bewegen den hemel en de aarde — Simson beweegt Dagon's tempeldak, Christus beweegt het werelddak. Daarom is de bekeering nooit zoo dringend geworden als na dit eerste kruiswoord — mag deze Simson U redden, of moet deze Simson U verpletteren? En alle dagen zijn geteld naar de liefde Gods, en naar het recht Gods.

En zoo stierf Jezus op Goeden Vrijdag alleen.
H. v. d. B.

Open brief aan Prof. Dr H. H. Kuiper.

Den Hooggeleerden Heer
Prof. Dr H. H. Kuiper, redacteur
„De Heraut“, Bloemendaal.

Hooggeachte Professor Kuiper,

In het jongste nummer van „De Heraut“ komt een artikel voor van Uw hand. Ik neem het in zijn geheel over onder „Persschouw“; en veroorloof mij, niet om te roemen, maar wel om onbillijke klachten over mijn polemiek af te wijzen, de opmerking, dat dit weer de zooveelste maal is, waarin ik letterlijk citeer wat anderen zeggen, helaas zonder dat altijd die anderen hunnerzijds mij citeren, of zelfs maar op klachten van onjuiste weergave van mijn gevoelens reageeren. De groote eerbied, dien ik voor U heb, verhindert mij niet, te constataren, dat ook Uwerzijds meer dan éénmaal zulk een reactie ten aanzien van mij ontbrak. Reeds om die reden wijs ik Uw klacht over mijn „zoo polemiseren“, op welke klacht Uw artikel nog wel uitloopt, op dit punt af. Indien eens alle bladen zoo trouw den tegenstander citeerden als „De Reformatie“ het deed tot nu toe, zou ons gereformeerde leven, dat tot mijn stomme verbazing onlangs ergens nog „kerngezond“ is genoemd, minder ziek zijn.

Uw artikel toont. Maar is Uw toorn in alles billijk ontstoken? Vergun in een thans niet te ontloopen discussie een jongere deze liever agn. U

niet gestelde, thans echter onvermijdelijke vraag. Vergun dien jongere tevens, zijn vraag ontkennend te beantwoorden, en dat te doen in een „Open brief“, ter wille van den meer gemoedlijken toon, die in zulk een „Open brief“ altijd doorblijft.

Laat mij beginnen met — een ander. U spreekt over wat Dr J. van Lonkhuyzen „zich niet ontzag te schrijven“. Mij is niet duidelijk, op welke passage het qualificeerende „zich niet ontzien“ hier slaan wil. Vermoedelijk niet op wat geschreven is door Dr Beets, overigens ook voor „De Rotterdammer“ (welk blad dadelijk Uw artikel doorgeeft, ten deele) een welkom getuige der waarheid (nog pas verzekerd!). Dr van Lonkhuyzen zondigt toch niet, als hij Dr Beets, nog wel een verdediger van het bekende congres, op zijn woord gelooft? En — is dit geloof hechten aan Dr Beets verdachtmaking? Is het verdachtmaking, als men de critiek van een verdediger van dat congres gelooft? Geldt Uw vonnis Dr Beets niet, waarom dan wel Dr van Lonkhuyzen, waarom wel den door U niet met name genoemen) Marnix, wiens stem in onze kerkelijke en politieke pers (De Standaard!) zulk een gaaf geluid geeft, waarom dan wel mij?

Mogelijk ziet Uw veroordeelend vonnis op Dr van Lonkhuyzen's mededeeling, dat Prof. Wencelius behoort tot een „vrijzinnig“ college. Ik kan thans niet nagaan, wat Dr Beets letterlijk schreef; wel kan ik opslaan het artikel, dat in „Die Religion in Geschichte und Gegenwart“ geschreven is over de Quakers. Het is van de hand van Dr Sippel. Deze schrijft daar uitvoerig over de Quakers; van wie wel niemand beweren zal, dat men hen voor calvinisten te houden heeft. Hij zegt, dat men in Amerika drie groepen van Quakers onderscheidt: a) de orthodoxen, b) de Hicksites, aldus genoemd naar Elias Hicks, c) de Wilburites-Quakers. Nu behoort Swarthmore-College, waaraan Prof. Wencelius werkt, tot de niet-orthodoxe groep der Hicksites. Hicks was tegenstander van de leer, dat Christus bestaan had vóór Zijn geboorte, ontkende Zijn Godheid, de vleeschwording, de plaatsbepaling. Is dat soms niet „vrijzinnig“, als men naar een nederlandschen naam zoekt? Wij merken er dadelijk bij op, dat de schrijver in zijn artikel over Hicks opmerkt, dat tegenwoordig de tegenstellingen tusschen de Quakers zijn verzacht; wij kennen trouwens dit verschijnsel ook van elders... Maar dit neemt niet weg, dat wij toch blijven onder... Quakers, en te maken hebben met een College, dat opgericht is in een tegen de orthodoxe Quakers zich richtende, de calvinistische grondwaarheden loochnende groep. Mag nu Dr Beets — die een docent aan een school beoordeelt naar het publieke karakter van die school, en die bovendien mild is in het oordeelen, en als Amerika-kenner wel aan wat wonderlijks gewend is — mag nu Dr Beets niet schrijven, wat hij schreef? Is dit verdachtmaking? Of is het aanvaarding van een publiek persoon naar diens publieke gemeenschapsverband? „De Rotterdammer“ is er vlug bij, ik herhaal het, om Uw woorden te citeren. Heeft het blad „De (amerikaansche) Wachter“ van 20 Maart 1935 gelezen? Daar merkt Dr van Lonkhuyzen op, dat de verklaring van Dr Beets, waarop in Nederland te goeder trouw verder doorgeredeneerd werd, de bezwaren op dit punt in het gelijk stelde. En het orgaan verklaarde onlangs, Dr Beets gaarne te citeren, om den band aan Amerika te doen spreken. Jammer, dat dit dan zoo eenzijdig gebeurt!

Dwaal ik hier af? Het lijkt zoo, maar het is zoo niet. Want m.i. is hier een symptoom van dat „stemming maken“ (het is voor mijn besef natuurlijk geen doel, maar wel degelijk gevolg, waarvan ik op mijn beurt zeg: ik betreur het, dat men zoo polemiseert. Gelijk ik het ook betreur, dat in Uw artikel niet de namen van Dr Beets, en van Marnix worden bezwaard met het odium van verdachtmaking, en wel die van Dr van Lonkhuyzen en van mij. En als Uw artikel opmerkt, dat „de critiek“ „zich bedient“ van het „wapen“ der verdachtmaking, dan — U moogt het mij vergeven — zie ik daarin, o neen, geen keus van een „wapen“, maar wel een ondoordachte bewering, welke, alweer onbedoeld, in haar gevolgen zelf verdacht maakt. Want a) er is inzake Prof. Wencelius door Dr Beets e.a. niet op vertrouwelijke correspondentie, maar op diens officiële onderwijspositie gelet, welke naar wetenschappelijke gegevens door Dr Beets gekenschetst is; b) met verdachtmaking heeft dit niets te maken, omdat lo, het iemands karakter niet aantast, als men zegt, dat hij geen calvinist is, 2o, in de Parijsche herdenking zelf voorbeelden van zulke niet-calvinisten te vinden waren, 3o, ondergeteekende niets anders deed dan voortredeneeren in de lijn van U zelf, hooggeachte Professor Kuiper. Niet in het geval van Prof. Wencelius, maar in de algemeene karakteristiek van Calvinij-herdenkingen als thans in discussie zijn.

Want, wat dit laatste betreft: kunt U het woord „kleinzielig“ nu niet inhouden? Het zou — dit vooreerst — pas op zijn plaats kunnen zijn, als eerst nagegaan werd, wat de theoretische Begründung is van veler bezwaren tegen de huidige Calvinij-herdenkingen. Dat voorts een roomsch en

een liberaal minister bij de Afscheidingsherdenking tegenwoordig waren, lijkt mij toch wel iets anders dan wat te Parijs geschiedde: hebben die ministers soms zich uitgelaten over De Cock's theologie? Neen. Maar — in de derde plaats — men moet zich afvragen: waarom hebben sommigen — en hun getal neemt toe — er bezwaar tegen, dat in Parijs b.v. een man als Choisy — tegenstander, in sterke woorden, van Calvinij's praedestinatieleer — vooraan zit bij de Calvinij-huldiging? Waarom? Omdat zij, hooggeachte Prof. Kuiper, door U zelf in vroeger jaren in die richting zijn opgevoed.

Vergeef mij, dat ik weer grijp naar vroegere Heraut-artikelen: ook nu wil ik komen tot de hoognoodige eenparigheid van gevoelen. Of, tenminste tot helderheid van gevoelen.

Weet U nog, wat door U, Prof. Kuiper, geschreven is ter gelegenheid van een andere Calvinij-herdenking? Het was het vierde eeuwfeest van Calvinij's geboorte. De parallel tusschen toen en nu is dus niet kunstmatig; de vergelijking tusschen Uw artikelen van toen, en Uw thans gegeven beschuldiging van „verdachtmaking“ en „kleinzieligheid“ (inzake het kerkbegrip heb ik U ook al eens het woord „exclusivisme“ hooren bezigen) heeft dus niets gewrongens. Welnu, in „De Heraut“ van 31 Januari 1909, no. 1622, sprak U rondweg over Uw „ernstige bezwaren, om deel te nemen aan de stichting van een monumentaal gedenkteken voor Calvinij te Genève“. We lezen o.m. het volgende, dat toen uit Uw pen vloeide:

„Zeker, indien de beginselen, door Calvinij beleden, nog erkend en hoog werden gehouden in de landen, waarvan deze actie uitgaat; indien de mannen, die dit plan op hebben gezet, zelf warme en bezielde tolken waren van de denkbeelden, door Calvinij uit Gods Woord ontleend, dan zou een spontane uiting van dankbaarheid, om naast het Luthergedenkteken te Worms ook een monument voor den Calvinistischen reformator te Genève op te richten, op onze sympathie allicht aanspraak kunnen maken. Maar ieder weet, dat dit niet zoo is. Er mag in dit huldebetoen een algemeene erkenning liggen van de verdiensten van Calvinij als historische persoonlijkheid, die machtigen invloed heeft geoefend op den gang der geschiedenis — een hulde, die we dankbaar aanvaarden —; zelfs geven we toe, dat, dank zij de uitnemende studie van Doumergue, het zoo vaak miskende karakter van Calvinij ook voor de buitenwereld in een geheel ander licht is komen te staan, en de vroegere afkeer voor bewondering en eerbied plaats maakte; maar als ge aan deze bewonderaars van Calvinij vraagt, of zijn beginselen — neem slechts als voorbeeld de belijdenis der eeuwige uitverkiezing — ook door hen beleden worden, dan staan ze lijnrecht tegenover Calvinij. Liefst laten ze die beginselen dan ook stil rusten en verklaren, dat deze beginselen uit een verouderde wereldbeschouwing voortkwamen, die bij het licht der nieuwere wetenschap voor goed heeft afgedaan. Om Calvinij te waardeeren, zoo roepen zij u toe, moet ge hem eerst ontdoen van al datgene, wat voor Calvinij juist het hoogste en het innerlijkste doel van zijn leven was, zijn belijdenis van de absolute soevereiniteit Gods en wat ge dan overhoudt is, dat Calvinij de groote profeet zou geweest zijn van het individualisme, van de vrijheid van het menselijk geweten, de wegbereider van de emancipatie van den mensch, die door de Franse Revolutie is tot stand gebracht.“

Hier is de kwestie der uitverkiezing toch wel van meer gewicht geacht dan U thans doet in het geval van Choisy, in Uw laatste Heraut-artikel. Als Marnix over Choisy spreekt, zoo als hij het deed, en als Dr van L. en ik daarnaar luisteren, maken wij dan verdacht? Neen, wij zijn slechts Uw leerlingen. U waart het zelf, die, Uw leerlingen waarschuwend, een parallel trokt tusschen de Calvinij- en de Luther-herdenking. En U schreef in het zelfde Heraut-nummer 1622 ook nog dit:

„Maar de echte volgelingen van Luther, de weinigen, die aan zijn beginsel nog waren trouw gebleven, hebben openlijk het uitgesproken, dat men de graven der profeten bouwde, maar zonder den geest der profeten te bezitten. Men eerde Luther als nationalen held, maar voor de heerlijke belijdenis van Luther, van de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, voelde men niets meer. En waarlijk niet ten onrechte is het opgemerkt, dat indien Luther uit zijn graf ware opgestaan en beluisterd had wat het geloof van zijn bewonderaars was, hij stellingen, honderdmaal scherper nog dan tegen Tetzels aflaathandel, tegen hun afwijking van Gods Woord zou hebben aangeplakt.“

Maar al overvalt ook ons, die Calvinij om zijn beginsel liefhebben, datzelfde weemoedige gevoel, en al kunnen we daarom aan geen huldebetoen deelnemen, dat door Calvinij uit die handen zeker nooit zou gewild zijn, toch blijft het een pijnlijk gevoel, dat bij die herdenkingsfeest van onzen grooten Reformator door ons in stilzwijgen alleen kracht zou worden gezocht.“

En na deze woorden hebt U dan vervolgens gepleit voor een eigen Calvinij-herdenking, — welke bestaan zou in het bekend maken van Calvinij's denkbeelden.

Zie, dat is een houding, welke precies overeenkomt met wat nog heden verreweg de meeste gereformeerden willen. De meeste gereformeerden, — want laat ons niet denken, dat de geest, die in Amsterdam een congres, en in Parijs een

herdenking wees de bond (in personen uit den d meening.

Het w gund — herdenking een uitne king ter deswege brief ing te doen. Calvinij

„Doe diens als om een inte maakt. Heilige verkroeg kerken

Het w waren al zouden schrijven mer“ zóó zóó luid.

In ne sche Ké In na Bergues In na Eugène

Nietter behagen. delingen. hier van geschre

„Me gen b tegen van C Stel dat hadden slagen, loofd beslist ook an advies raden. nomen gemeen sloot er zou de Kerken dit t Kerk vieri elk gev hebben spra

Opzett daad — Genève Dr Beets van Pro zijn p U niet, d schillend Zie, h velen, o kunnen „De He daarvan zielig n Neen, z van 190 ze U nu Ook i kies vó U mij te kies m en d's U e voorts nisje meenen, verre ie gehele wel zon terdamn we betv afspeelt, ons har kiezen t zooveels bullen-u len. In van de 't was p den we

En n uit den nemen komen Is de :